

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Валуєва І. В. Розвиток творчої особистості під час навчання в початковій школі.

У статті розглянуто низку питань, що стосується сучасних аспектів розвитку творчої особистості на уроках читання в початкових класах. Стаття розкриває особливості методики навчання читання в початкових класах. У статті звертається увага на розвиток компетенції майбутніх фахівців початкової школи на заняттях з читання.

Ключові слова: творча особистість, навчання читання, початкова школа, англійська мова, методична компетентність.

Валуева И. В. Развитие творческой личности во время обучения чтению в начальной школе.

В статье рассматриваются вопросы современных аспектов развития творческой личности на уроках чтения в начальных классах. Статья раскрывает особенности методики обучения чтению в начальных классах. В статье обращается внимание на развитие компетенции будущих специалистов начальной школы на занятиях чтения.

Ключевые слова: творческая личность, обучение чтению, начальная школа, английский язык, методическая компетентность.

Valuieva I. V. The development of the creative personality during the reading training at primary school.

The article deals with modern aspects of creative personality development at the reading lessons at primary schools. The article shows the peculiarities of methods of the reading training in primary classes. In the article the attention to the development of competence of the future specialists of primary school at the reading lessons is paid.

Key words: creative personality, reading training, primary school, English language, methodical competence.

Розвиток суспільства зумовлює зростаючу потребу у формуванні творчої особистості й методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи на уроках читання. Реалізація цього завдання покладена на систему освіти, яка нині потребує принципово нових підходів до професійної підготовки вчителя третього тисячоліття, фахівця нової генерації.

Читання є одним із важливих засобів отримання інформації, тому вміння читати англійською мовою в наш час є важливою передумовою набуття фахової майстерності. Навчити читати англійською мовою означає створити передумови для розширення й поповнення загальної освіти, надати змогу кожному спеціалісту своєчасно отримувати нову інформацію. Формування особистості та професійних якостей учителя англійської мови початкових класів є предметом вивчення багатьох теоретиків і практиків педагогіки. Однією з якостей майбутнього вчителя англійської мови є його методична компетентність. Необхідність розгляду проблеми навчання читання іноземною мовою в початковій школі продиктована сучасною тенденцією залучення молодших школярів до вивчення англійської мови.

Учитель англійської мови початкової школи покликаний розв'язувати завдання,

пов'язані з мотивацією вивчення молодшими школярами англійської мови, комунікацією англійською мовою, розвитком психічних пізнавальних процесів та емоційно-вольових якостей особистості учня, формуванням навчальної діяльності в оволодінні англійською мовою (АМ). Для розв'язання цих завдань учителю необхідні базові знання з англійської мови та вміння.

Мотивацією щодо вивчення англійської мови служить професійна потреба студента стати висококваліфікованим фахівцем з умінням спілкуватися іноземною мовою та здобувати інформацію з новітньої англійської літератури за фахом. Тому однією із особливостей оволодіння АМ у вищих навчальних закладах (ВНЗ) є його професійно-орієнтований характер.

Навчання читання припускає виконання студентами системи навчальних дій, що поступово ускладнюються, завдяки чому здійснюється перехід від недиференційованого до диференційованого читання, а від нього – до читання з різними завданнями. Залежно від характеру завдань, що розв'язуються у конкретній навчальній ситуації, розрізняють ознайомлювальне, переглядове і вивчальне (поглиблене) читання. Професійна спрямованість у навчанні читання виражається переважно в тематичній орієнтації текстів на спеціальність студентів, а також у послідовному (поетапному) розширенні використання студентами отриманої у процесі читання інформації зі своєї спеціальності.

Актуальність проблеми формування методичної компетенції майбутніх учителів англійської мови (АМ) початкової школи зумовлюється низкою чинників. Розбудова української державності, орієнтація на євроінтеграцію висувають перед вітчизняною системою освіти вимоги вільного володіння громадянами АМ, що зумовлює обов'язкове її вивчення з другого класу згідно з чинною Програмою для загальноосвітніх навчальних закладів і відповідно вагомість професійної, у тому числі методичної, підготовки вчителів АМ початкової школи. Професійна компетентність учителя, яка включає й методичну компетентність, слугує вагомою передумовою успішного оволодіння англійською мовою молодшими школярами.

Соціальне замовлення початкової ланки іншомовної освіти на вчителів АМ та потреба в наукових дослідженнях з теорії і практики формування методичної компетенції вчителя АМ початкової школи в аспекті загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти зумовлюють актуальність і доцільність дослідження проблеми формування у студентів – майбутніх учителів АМ початкової школи – методичної компетентності.

Методична компетентність учителя АМ початкової школи є сукупністю його методичних знань, навичок і вмінь та індивідуальних, суб'єктних й особистісних якостей, яка функціонує як здатність проектувати, адаптувати, організовувати, вмотивовувати, досліджувати й контролювати навчальний, пізнавальний, виховний і розвивальний аспекти іншомовної освіти молодших школярів у класній і позакласній роботі з АМ, а також спілкуватися з учнями.

Важливість методичної підготовки для подальшої роботи майбутнього вчителя англійської мови підкреслюється багатьма авторами. Методична компетентність вчителя іноземної мови визначається як уміння планувати педагогічну діяльність, уміння адекватно використовувати широкий спектр методичних прийомів стосовно віку учнів і поставлених цілей навчання, вміння орієнтуватися в сучасній методичній літературі, здійснюючи відповідно до умов вибір посібників та інших засобів навчання, готовність і бажання підвищувати свій професійний рівень.

Методичну компетентність учителя англійської мови початкової школи під час

навчання читання доцільно визначати як сукупність його знань, навичок, умінь і здібностей щодо формування в учнів, зокрема молодшого шкільного віку, кожного виду іншомовної комунікативної компетентності як на уроках, так і в позакласній роботі з англійської мови.

Мета дослідження – обґрунтувати систему ефективного формування методичної компетентності з читання майбутніх учителів англійської мови початкової школи в процесі професійної підготовки.

Задля досягнення поставленої мети було передбачено розв'язання таких завдань:

- 1) вивчити особливості формування методичної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи;
- 2) визначити зміст поняття «методична компетентність» вчителя початкової школи;
- 3) розкрити роль методичної компетенції вчителів англійської мови під час навчання читання.

Методологічною основою дослідження є фундаментальні положення з теорії пізнання, педагогіки, психології та інших галузей знань, що містять найважливіші принципи аналізу соціально-психологічних і педагогічних явищ, філософські ідеї та висновки щодо тенденцій розвитку освіти в Україні, теоретичне обґрунтування змісту й форм організації навчального процесу в галузі професійної підготовки педагогів, що базується на системно-структурному та системно-діяльнісному підходах і діалектичному характері взаємодії суб'єктів освітнього процесу, ураховуючи гуманістичні пріоритети сучасної професійної освіти.

У своїх працях науковці В. Андрущенко, І. Бех, І. Зязюн, Л. Виготський, В. Давидов, Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Н. Кузьміна, М. Євтух, В. Сластьонін, О. Бодальов, В. Бондар, П. Гусак, А. Капська, А. Маркова, О. Мороз, І. Зимня, А. Бердичівський, З. Кличникова, І. Бім, Є. Верещагін, В. Костомаров, Г. Китайгородська, Є. Пассов, Г. Томахін, Н. Шумарова заклали теоретичні основи розглядуваної проблеми.

Методична компетентність учителя англійської мови початкової школи – сукупність його методичних знань, навичок й умінь та індивідуальних, суб'єктних й особистісних якостей, що функціонує як здатність проектувати, адаптувати, організовувати, вмотивовувати, досліджувати й контролювати навчальний, пізнавальний, виховний і розвивавальний аспекти іншомовної освіти молодших школярів у класній і позакласній роботі з іноземної мови під час спілкування з учнями.

Методична компетентність передбачає володіння різними методами навчання, а також знання загальних дидактичних методів, прийомів і умінь застосовувати їх у процесі навчання, знання психологічних механізмів засвоєння знань і умінь. Методична компетентність учителя англійської мови визначається як умінь планувати педагогічну діяльність, умінь адекватно використовувати широкий спектр методичних прийомів стосовно віку учнів і поставлених цілей навчання, умінь орієнтуватися в сучасній методичній літературі, здійснюючи відповідно до умов вибір посібників та інших засобів навчання, готовність і бажання підвищувати свій фаховий рівень [3, с. 63].

Т. Ощепкова та її співавтори вважають, що методична компетентність учителя англійської мови початкової школи складається із знань технології навчання мови, продуктивних і рецептивних умінь та здібностей застосовувати їх у школі. Системою методичної освіти майбутніх учителів англійської мови початкової школи передбачено такі організаційні форми навчання, адекватні умовам кредитно-модульної системи та спрямовані на:

- 1) набуття студентами знань – лекції, семінарські заняття, навчальні екскурсії, консультації;

2) оволодіння навичками й уміннями – практичні заняття, навчальні конференції, педагогічна практика;

3) контроль знань, навичок та умінь – курсова й випускна кваліфікаційна роботи, педагогічна практика.

Методична компетентність випускників ВНЗ полягає в оволодінні засобами, формами, методами, прийомами педагогічних впливів (як виховання, так і перевиховання) та продуктивному їх використанні й диференціації; умінні ефективно застосовувати теоретичні професійні знання в практичній профілактичній діяльності [1, с. 48].

Методичну компетентність учителя англійської мови, зокрема початкової школи, доцільно визначати як сукупність його знань, навичок, умінь і здібностей щодо формування в учнів молодшого шкільного віку кожного виду іншомовної комунікативної компетенції як на уроках, так і в позакласній роботі з англійської мови. Подібні визначення наведено В. Сафоновою у контексті професійно-педагогічних цілей навчання студентів англійської мови як одного з варіантів групи професійно зорієнтованих цілей викладання іноземних мов у вищому закладі освіти (ВЗО). В. Сафонова виокремлює три групи цілей викладання англійської мови у ВЗО: комунікативні, особистісно-формуючі та професійно зорієнтовані цілі [2, с. 305].

На думку В. Сафонові, розвиток іншомовної комунікативної компетентності індивіда створює лише передумови для його цілеспрямованого бікультурного комунікативного розвитку, для якого недостатньо лише орієнтуватися на навчання «комунікативного входження» в іншомовне середовище та іншомовну культуру без усвідомлення себе як комуніканта рідною мовою. Відповідно, повноцінний бікультурний комунікативний розвиток студентів передбачає інтеграцію – як розвиток іншомовної комунікативної компетентності, так і вдосконалення рівня комунікативної компетентності рідною мовою. Тому при розгляді питань формування як у студентів, так і школярів іншомовної комунікативної компетентності серед наявних орієнтацій ми надаємо перевагу орієнтації формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності з урахуванням їх загальноомовленевої культури рідною мовою й орієнтації комплексного формування у студентів білінгвальної (рідно- та іншомовної) комунікативної компетентності.

Компетенція – інтегрований результат опанування змісту загальної середньої освіти, який виражається в готовності учня використовувати засвоєні знання, уміння, навички, а також способи діяльності в конкретних життєвих ситуаціях для розв'язання практичних і теоретичних завдань.

Компетентність – якість особистості, яка необхідна для продуктивної діяльності в певній галузі.

Кінцеві цілі навчання англійської мови (АМ) як майбутньої професійно-педагогічної діяльності в університетах, інститутах продиктовані двоаспектністю оволодіння мовою. З одного боку, випускник має оволодіти АМ практично як засобом спілкування, з іншого, – він має набути професійних знань та оволодіти професійно значущими вміннями, необхідними для майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Перша особливість полягає в тому, що вчитель АМ працює в навчальній ситуації, де об'єкт вивчення англійської мови є одночасно і засобом навчання, і засобом спілкування між учителем і класом. Ця особливість визначає специфіку професійного знання вчителя АМ та її врахування у процесі володіння АМ як засобом спілкування, що передбачає сформованість умінь користуватися АМ як зразком для імітації, застосовувати її для показу, пояснення та організації мовленнєвої діяльності учнів, а також для створення на уроці іншомовного

середовища.

Друга особливість полягає в тому, що найпродуктивніше учні оволодівають АМ у процесі мовленнєвої комунікації, коли вчитель та учні виступають рівноправними мовленнєвими партнерами. У цьому випадку стосунки між ними мають яскраво виражений суб'єктно-суб'єктивний характер і свідчать про володіння вчителем уміннями мовленнєвого партнерства. Не менш важливим є уміння вчителя організовувати спілкування в режимі «учень-учень» як моделі реального спілкування.

Третя особливість полягає в тому, що вчитель АМ є (для учнів) основним джерелом інформації про ті зміни, які відбуваються в мові та соціокультурній ситуації в країнах, мова яких вивчається. Це висуває високі вимоги до мовної та мовленнєвої компетенції вчителя АМ і вимагає їх постійного вдосконалення.

Отже, названі особливості не вичерпують специфіки процесу навчання АМ у навчальному закладі, а є лише виявом особливостей структури і змісту цього процесу. Безсумнівно, що ці та інші особливості мають знайти свої відображення в системі професійно-методичної підготовки студентів. Комплекс професійних умінь сприятиме підвищенню ефективності та підготовки майбутнього вчителя англійської мови початкової школи.

Література

- 1. Бондаренко О. Ф.** Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя ІМ для початкової школи / О. Ф. Бондаренко, О. Б. Бігич // Іноземні мови. – 2002. – № 4. – С. 48.
- 2. Сафонова В. В.** Социокультурный подход к обучению иностранным языкам / В. В. Сафонова. – Москва : Высшая школа, 1991. – 305 с.
- 3. Тамбовкина Т. Ю.** Развитие профессиональной автономии у будущих учителей иностранного языка с использованием метода проектов / Т. Ю. Тамбовкина // Иностранный язык в школе. – 2000. – № 5. – С. 63.

УДК 37.013.42

Ольга Василенко

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УЧНІВ У МІКРОСЕРЕДОВИЩІ

Василенко О. М. Роль соціальної компетентності в розвитку соціальної відповідальності учнів у мікросередовищі.

У статті на основі аналізу сучасних досліджень розглядається соціальна відповідальність як механізм соціальної компетентності, що сприяє співробітництву в групі на основі обізнаності про соціально-правові норми співпраці, готовності виконувати обов'язок та нести відповідальність за свої дії. Автор уточнює вміння, що забезпечує формування соціальної компетентності учнів, розкриває значення принципу субсидіарності в розвитку соціальної відповідальності учнів на основі формування певної рефлексивної позиції учнів із використанням прийомів формування відповідальності за свої вчинки. Доведено, що якість оволодіння соціальною компетентністю учнями сприяє відтворенню та розвитку соціальної відповідальності на індивідуальному і мікросередовищному рівнях.

Ключові слова: соціальний, компетентність, співробітництво, відповідальність, обов'язок, принцип субсидіарності, мікросередовище.

Василенко О. Н. Роль социальной компетентности в развитии социальной ответственности учащихся в микросреде.